Geldrop-Mierlo

- concept -

TRENDVERKENNING 2024

Versie: 0.1

Datum: oktober 2023

Inhoud

Inleiding 3
Maatschappelijke trends 3
Demografische verschuivingen 3
Individualisering 5
Welvaart in beweging 6
Veranderende mobiliteit 7
Klimaat als leidend perspectief 8
Groei van technologie 9
Digitalisering 10
Democratie in beweging 11
Globalisering 12
Veranderende wetgeving 12
Bestuurlijke ontwikkelingen 13
Gelijkwaardigheid overheden 13
Meerschaligheid 13
Differentiatie en maatwerk 13
Meer een netwerkpartner 14

Colofon

Deze concepttrendverkenning is opgesteld door de gemeente Geldrop-Mierlo ter voorbereiding op het traject voor het uitwerken van de visie Geldrop-Mierlo 2044. Er wordt nog verder gewerkt aan deze trendverkenning. Er zal een bijlage ‘Geldrop-Mierlo in cijfers’ worden toegevoegd en er worden nog aanvullingen verwacht vanuit het participatietraject voor de visie en eventueel door actuele ontwikkelingen.

Voor deze concepttrendverkenning is onder andere gebruik gemaakt van trendanalyses van anderen. Een belangrijke bron van inspiratie was de trendverkenning van de gemeente Almere, waarvoor dank.

Inleiding

Deze verkenning van trends en ontwikkelingen is een hulpmiddel bij het actualiseren van de visie op Geldrop-Mierlo. Voor een goede kijk op de ambities en opgaven in de visie is het cruciaal om ze in een context van maatschappelijke trends te kunnen plaatsen. Deze trendverkenning geeft die context.

In dit document komen in het hoofdstuk maatschappelijke trends achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan bod:

- Demografische verschuivingen
- Individualisering
- Welvaart in beweging
- Veranderende mobiliteit
- Klimaatverandering
- Groei van technologie
- Digitalisering
- Democratie in beweging
- Globalisering

Daarna wordt nog kort ingegaan op veranderende wetgeving en de ontwikkelingen in de regio.

Maatschappelijke trends

Demografische verschuivingen

De demografische verschuivingen hebben de komende decennia een grotere invloed op wijken en gemeenschappen dan voorheen. Niet alleen het aantal inwoners in Geldrop-Mierlo groeit, ook de samenstelling verandert. Dit is een landelijke trend. De komende vijf decennia groeit de Nederlandse bevolking, voornamelijk door buitenlandse migratie en in mindere mate doordat mensen steeds ouder worden. De schaalsprong binnen de Brainportregio draagt ook bij aan een toename van buitenlandse en binnenlandse migranten in onze gemeente. De bedrijvigheid trekt mensen aan en de woningdruk in de omliggende steden zorgt ook voor grotere vraag naar woningen in Geldrop-Mierlo.

De samenleving wordt ook meer divers; naar schatting heeft in 2050 dertig tot veertig procent van de Nederlandse bevolking een migratieachtergrond. Door ontgroening (een daling van het aantal jongeren) en vergrijzing (toename van het aantal ouderen) stijgt de gemiddelde leeftijd en daalt de potentiële beroepsbevolking. De demografische druk neemt toe; de verhouding van het groeiende niet-werkende deel van de bevolking tot het in verhouding kleiner werkende deel van de bevolking. Doordat de bedrijvigheid in de Brainportregio ook mensen aantrekt -zoals technisch geschoolden en in hun kielzog ook mensen die in publieke diensten als zorg, onderwijs, politie en gemeentelijke dienstverlening of in detailhandel en horeca kunnen instromen- is dit effect naar verwachting in Zuidoost-Brabant iets minder groot in vergelijking tot het landelijk gemiddelde en in bijzonder in vergelijking tot het platteland.

Alleen samen

Het aantal huishoudens in Nederland neemt toe. Dit komt niet alleen door de bevolkingsgroei, maar ook door de veranderende samenstelling. Er is een sterke stijging van eenpersoonshuishoudens de komende twee decennia, daarna neemt de groei naar verwachting af. De huidige prognose is dat er 3,6 miljoen eenpersoonshuishoudens zijn in 2050. Dat is 1 miljoen meer dan op dit moment. Ongeveer 44 procent van alle huishoudens bestaat dan uit één persoon. Een van de oorzaken is de vergrijzing. Het aantal alleenwonende 65-plussers stijgt, doordat hun partner overlijdt of naar een zorginstelling gaat. Er zijn ook ouderen die er al langer voor kiezen om alleen te leven, bijvoorbeeld na een scheiding. Doordat mensen steeds ouder worden, wonen ouderen ook steeds langer alleen. Naast de vergrijzing, zijn er ook meer alleenwonende jongeren en mensen van middelbare leeftijd. Jongeren gaan op een latere leeftijd samenwonen en stellen gaan vaker uit elkaar. Door dit laatste fenomeen, groeit ook het aantal eenoudergezinnen iets. Ondanks de groei van het aantal eenpersoonshuishoudens, neemt de vraag naar eengezinswoningen niet af. Veel alleenstaande ouderen blijven in hun eengezinswoning wonen. Ze zijn gehecht aan hun eigen leefomgeving en vrezen voor hogere woonlasten als ze verhuizen. Dit beperkt de doorstroming op de huizenmarkt.

Lang en gelukkig

Niet alleen leven mensen steeds langer, ook ervaren meer mensen hun gezondheid als goed, zonder ernstige beperkingen. Wel hebben meer mensen een chronische aandoening. Door betere medische behandelingen en vroegtijdige diagnose, overleven mensen vaker hart- en vaatziekten en kanker. Doordat mensen langer leven in goede gezondheid, zijn veel 65-plussers nog vitaal en maatschappelijk actief. Ze zetten zich in als vrijwilliger, mantelzorger, oppasser voor de kleinkinderen of werken door na de AOW-leeftijd. Deze fase na het werkende leven en vóór het moment van verlies van zelfredzaamheid wordt ook wel de derde levensfase genoemd. Overigens leven hoger opgeleiden over het algemeen langer in goede

gezondheid, dan lager opgeleiden. Mensen met een laag inkomen hebben vaker gezondheidsproblemen door een ongezondere leefstijl en zijn eerder afhankelijk van zorg en ondersteuning.

Dubbele vergrijzing

Als de gezondheidsproblemen opstapelen en leiden tot een grotere zorgafhankelijkheid en kwetsbaarheid, komen mensen in de vierde levensfase. Wanneer dit moment aanbreekt, verschilt van persoon tot persoon. Maar het is steeds vaker pas op oudere leeftijd. Het aandeel 80-plussers binnen de groep van 65-plussers neemt sterk toe, dit wordt de dubbele vergrijzing genoemd. Met het ouder worden, neemt de kans op aandoeningen als artrose, diabetes en dementie toe. Zo is de verwachting dat het aantal dementerenden de komende jaren verdubbelt. Het aantal ouderen dat zorg nodig heeft, zal dus stijgen. Doordat ouderen tot op hogere leeftijd zelfstandig wonen, neemt de vraag naar zorg in de thuissituatie toe. Het gaat om formele en informele zorg. Mantelzorg wordt vaak verleend door jonge ouderen, maar door de dubbele vergrijzing kan dit onder druk komen te staan.

Zorgen om de zorg

De druk op het zorgsysteem neemt toe voor alle vormen van zorg, waaronder eerstelijnszorg, spoedzorg, verpleeghuiszorg en informele zorg. Tegelijkertijd leven we in een tijd waarin mensen meer de regie willen hebben over hun eigen gezondheid en de zorg die ze ontvangen. De zorg komt meer in het teken te staan van het zoveel mogelijk behouden van de mogelijkheden om mee te doen in de samenleving. Ouderen blijven langer thuis wonen en zorg en ondersteuning wordt vaker aan huis verleend of dichtbij huis. De toenemende vraag naar zorg, maar ook vernieuwingen op zorggebied (zoals nieuwe apparatuur en medicatie) leiden tot hogere zorgkosten. Naar verwachting is er sprake van een verdubbeling van de kosten in 2040 in vergelijking tot 2015. Er is nu al sprake van een personeelstekort in de zorg, wat nijpender wordt naarmate er meer zorgvragers komen. Ook het aantal mantelzorgers neemt verhoudingsgewijs af. Zijn er nu nog voor elke 80-plusser 12 jonge mensen, in 2050 loopt dit terug naar tussen de vier en zeven. Nog een vooruitblik is dat in 2050 twee keer zoveel 65-plussers met een migratieachtergrond zijn dan dat nu het geval is. Dit leidt tot variatie in de kijk op zorg.

Nieuwe concepten zorg en welzijn

De nadruk ten aanzien van gezondheid komt meer en meer op preventie te liggen, bijvoorbeeld in de vorm van leefstijladviezen. Welzijnsorganisaties, ziekenhuizen, huisartsen en thuiszorgorganisaties krijgen daarin een belangrijke rol. Robotisering is een andere trend. Steeds meer taken worden door robots overgenomen. Dit kan gaan om lichamelijk zware taken van bijvoorbeeld verpleegkundigen, maar ook om sociale taken om eenzaamheid tegen te gaan. Ook data-gedreven technologie kan de gezondheid en zorg verbeteren. Dit wordt e-health genoemd. Voorbeelden hiervan zijn medische apps en systemen die helpen bij medische beslissingen, elektronische patiëntendossiers en de uitwisseling hiervan tussen zorgprofessionals, patiëntenportalen en digitale behandelprogramma's.

Mentale druk op jongeren

We leven in een prestatiemaatschappij, wat tot gevolg heeft dat de mentale druk op jongeren toeneemt. Dat heeft zijn weerslag op de psychische gezondheid. De samenleving wordt steeds complexer, waardoor er meer jongeren zijn die moeite hebben om mee te doen. Social media en virtual reality zorgen ervoor dat jongeren minder rust ervaren. Daarnaast leven steeds meer jongeren in eenoudergezinnen of samengestelde gezinnen, die complexer zijn dan de traditionele gezinssamenstelling.

Nieuwe collectieven

De afgelopen jaren is het aantal burgercollectieven toegenomen, een trend die zich gestaag voortzet. Een burgercollectief is een groep mensen die samenwerken rond het oplossen van een vraagstuk. Vaak ontstaan burgercollectieven om het 'gat' tussen overheid en markt te vullen. De diensten worden niet door de markt of de overheid voorzien, zijn wegbezuinigd of door niet geslaagde privatisering (deels) weggevallen of bieden een alternatief op het bestaande. Daarmee kunnen burgercollectieven bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken, zoals tekorten op de woningmarkt, klimaatverandering en toenemende druk op de zorg. Een kanttekening van burgercollectieven is dat vooral hoogopgeleide mensen hieraan meedoen, waardoor zij relatief veel invloed kunnen hebben.

Toename psychische problemen

De complexiteit van onze samenleving neemt toe, met groeiende digitalisering, technologisering, globalisering, flexibilisering van de arbeidsmarkt, toename van niet-traditionele samenlevings- en gezinsvormen en meer. Bovendien

wonen steeds meer mensen alleen. Hierdoor heeft een groeiende groep mensen moeite om zich staande te houden in de maatschappij. Nu ontwikkelt ongeveer veertig procent van de mensen mentale problemen tijdens hun leven en dat aantal neemt toe. Met vaak grote persoonlijke, sociale, economische en maatschappelijke gevolgen, bijvoorbeeld doordat mensen niet meer mee kunnen doen met het gebruikelijke maatschappelijke leven.

Individualisering

Individualisering is een ontwikkeling die al lange tijd geleden is ingezet. Er is meer keuzevrijheid en ruimte voor mensen om hun eigen pad te volgen. De banden met familie, buurt, gemeenschap zijn minder sterk en omvattend dan voorheen. Dit betekent niet dat mensen zich niet meer verbinden, maar dat ze zich binden aan meer verschillende netwerken (ook virtueel), activiteiten en/of verenigingen. Daarin wisselen ze vaker en blijven ze dus minder (lang) verbonden aan vaste activiteiten of verenigingen. De vraag is wat dit op de lange duur voor invloed heeft op de sociale cohesie in straten, buurten en dorpen.

Intermezzo: individualisering versus eenzaamheid

Er wordt vaak gedacht dat meer mensen zich eenzaam voelen door de individualisering van de samenleving, maar dit is niet het geval. Eenzaamheid is een complex probleem, waar meerdere oorzaken aan ten grondslag liggen, maar uit onderzoek is gebleken dat individualisering er niet een van is. Individualisering betekent niet 'ieder voor zich'. Er is een stabiel patroon te zien in de omvang van sociale contacten en de mate van maatschappelijke participatie onder Nederlanders. Hoewel dit niet voor iedereen geldt; de toenemende complexiteit van de samenleving heeft een uitsluitende werking op mensen met een beperkt sociaal vermogen.

De helft van de Nederlanders zegt geen betekenisvol hoger doel meer te hebben. Mensen zijn meer gericht op het ik en op leukigheid. Wetenschappelijk wordt gesteld dat de afgelopen decennia de behoefte aan individuele erkenning is gegroeid en dat mensen houvast zoeken in kwesties waaraan zij identiteit kunnen ontlenen. Soms ook via extreme bewegingen.

Zorgen over polarisatie

Het merendeel van de Nederlanders heeft het gevoel dat groepen met verschillende opvattingen meer tegenover elkaar (komen te) staan. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt echter dat er in de afgelopen decennia geen eenduidige maatschappij brede polarisatietrends zijn te ontdekken. Er is meer overeenstemming op veel maatschappelijke kwesties dan mensen denken, mensen zijn niet negatiever over elkaar gaan denken en er is op veel thema's ook geen beweging naar de uitersten. Uit onderzoek van het SCP naar waar het gevoel van toenemende polarisatie vandaan komt, blijkt dat dit met name komt door een verharding van het debat, zowel in de politiek als in de media. En aan de verslechterde omgangsvormen die daarbij komen kijken. We horen de extremen, terwijl de grote groep in het midden minder prominent naar voren komt. Het gevoel van toenemende polarisatie, ook al is er niet daadwerkelijk sprake van, kan de sociale cohesie en het functioneren van de democratie onder druk zetten.

Zoeken naar verbinding

Te zien is dat vanuit die meer individuele focus mensen verbinding vinden met elkaar door het zoeken naar betekenisgeving. Er gaat meer aandacht en tijd uit naar sociale contacten, relaties en vriendschappen. Dat lijkt een tegenreactie op de groei van het aantal alleenstaanden, wat we kunnen bezien in het licht dat mensen het nodig hebben om ergens thuis te zijn. We zijn bovendien geëvolueerd naar een situatie waarin mensen zelf kiezen bij welke gemeenschap zij horen en mensen drukken hun identiteit uit door middel van die gemeenschap. Dat is anders dan vroeger toen mensen min of meer werden geboren in een gemeenschap.

Toenemend activisme

Nederland is een superdivers land. Mensen verschillen onder andere als het gaat om leeftijd, land van herkomst, moedertaal, religie, gender, seksuele geaardheid, opleidingsniveau en inkomen. Onze maatschappij is niet vrij van stereotypering, discriminatie en stigmatisatie. De laatste jaren neemt het activisme toe op verscheidene thema's die hieraan gerelateerd zijn en de verwachting is dat dit aanhoudt. Er is onder andere meer aandacht voor institutioneel racisme, het slavernijverleden en gendergelijkheid. Denk bijvoorbeeld aan de toeslagenaffaire, de zwarte pieten-discussie en meer genderinclusieve taal. Het debat op deze onderwerpen, onder andere op social media, gaat er soms heftig aan toe. Het activisme roept bij een deel van de Nederlanders ergernis en verzet op.

Welvaart in beweging

Hoewel de verwachtingen waren dat de jaren na 2020 een tijdperk van economische bloei zouden zijn, hebben verschillende crises (de coronapandemie, de oorlog in Oekraïne, etc.) dat beeld veranderd. Dat wordt versterkt doordat verschillende beperkende factoren in de wereld scherper naar voren zijn gekomen, zoals grondstoffenschaarste, energieschaarste en de noodzaak om de klimaatverandering in te dammen. De maatschappelijke uitdagingen zijn de afgelopen jaren toegenomen en dat zet zich de komende periode door. In de samenleving zijn we van elkaar afhankelijk, terwijl traditionele structuren afbrokkelen. Het ingrijpen van de overheid wordt daarom vaker noodzakelijk geacht. Dat staat haaks op het afnemende vertrouwen in de politiek en de overheid.

Bestaanszekerheid op de helling

Een grote, groeiende groep inwoners van Nederland ervaart onzekerheid. Van oudsher trof dit veelal mensen met een laag inkomen, maar het aandeel mensen met een middeninkomen dat financiële uitdagingen ervaart is groeiende. Mensen ervaren onzekerheid over hun inkomen, woning, financiële buffer, gezondheid, koopkracht, energiekosten, etc. Er is een groeiende groep mensen met een afnemend gevoel van grip, met een 'fear of falling'. De ervaren problemen komen voor een belangrijk deel voort uit het feit dat de groei van het inkomen achterblijft bij de stijgende vaste lasten, maar ook door veranderingen op de woningmarkt en de arbeidsmarkt. Een aspect dat meeweegt is de sterke flexibilisering van de arbeidsmarkt door 0-uren contracten. Voltijdbanen zijn daardoor vaker opgeknipt in lager betaalde deeltijdbanen.

Intermezzo: veranderingen op de woningmarkt en arbeidsmarkt

We zien een woningmarkt die verhit is. De vraag is nog steeds groter dan het aanbod. Bij een stijgende hypotheekrente wordt het voor grotere groepen mensen moeilijker om een woning te kopen. Hierdoor ontstaat een groot verschil in vermogensopbouw tussen huurders en kopers. Startende huishoudens met een laag- of middeninkomen komen amper in aanmerking voor een passende woning. Tegelijkertijd staat de arbeidsmarkt onder druk. Er is een toenemende vraag naar werknemers, terwijl de handjes ontbreken. Al deze onzekerheden leiden tot een roep om een eerlijkere verdeling van welvaart en aandacht voor brede welvaart.

De opmars van brede welvaart

De blik op welvaart verandert. Nadat er jaren vanuit een economisch perspectief werd gedacht, is er steeds meer aandacht voor brede welvaart. Er is aandacht voor het welzijn van de mens, voor natuur en voor de omgeving. Er wordt meer gezocht naar balans en de juiste verhouding en daarvoor worden een gezonde leefomgeving en het landschap als steeds belangrijkere voorwaarden gezien. Bovendien is er meer oog voor de druk die landen op elkaar leveren en de druk die we op volgende generaties leggen.

Concurrerende ruimteclaims

In het verlengde van de aandacht voor brede welvaart wordt vaker een bewuste afweging gemaakt over de invulling van onze leefomgeving. De ruimte in Nederland is schaars. De woningmarkt staat onder druk, bedrijven willen uitbreiden (denk bijv. aan de expansie van techbedrijven) en natuur moet ruimte krijgen om te herstellen. Dat vraagt om keuzes, waarbij vaker wordt gekken naar het tijdelijk toewijzen van een functie aan een gebied, bijvoorbeeld wonen in de vorm van flexwonen.

Verschillen worden groter

Een andere tendens is dat verschillen tussen groepen groter worden. We constateren dat er steeds meer scheidingslijnen in de samenleving zichtbaar worden. Dit komt door tal van maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Bijvoorbeeld het aantal theoretische versus praktisch opgeleiden, immigratie, stad versus platteland, huur- versus koopwoning, verschillen in inkomen en vermogen, enzovoort. Dit heeft tot gevolg dat er spanningen optreden in de samenleving en polarisatie op de loer ligt. Er ontstaat meer (kans)ongelijkheid en sociale netwerken raken meer gescheiden.

Terug naar de basis

De afgelopen jaren is er een hang gekomen naar een minimalistischer leven. De gedachte is om terug naar de basis te gaan en een beweging in gang te zetten van bezit naar gebruik. Voorbeelden hiervan zijn tiny houses en voedselbossen, maar ook de neiging tot het ontspullen. Deze mensen hebben behoefte aan een eenvoudiger leven, onthaasten en minder zorgen en stress. In het verlengde hiervan ligt de gedachte om als individu een kleinere voetafdruk te realiseren vanwege de zorgen om de klimaatverandering en de behoefte om de wereld beter achter te laten voor de kinderen. Ondanks deze ontwikkeling zien we de consumptie van huishoudens en de online bestellingen (e-commerce) nog steeds toenemen.

Anders omgaan met geld

Met de financiële uitdagingen in beeld en het besef dat sparen niet meer loont, is er een grotere groep mensen die op financieel vlak risicovoller gedrag vertoont. Het snelle geld verdienen lonkt en helaas gaat dat niet altijd op de legale manier. Denk bijvoorbeeld aan jeugdcriminaliteit. Ook willen mensen vaker vóór de AOW-leeftijd met pensioen of willen ze financieel onafhankelijk zijn / worden. Meer mensen beleggen en er is een toename in belegging in vastgoed (zoals een woning of recreatiewoning voor de verhuur). De laatste jaren wint ook het beleggen in cryptocurrencies terrein. Het risico van een grotere groep inwoners met risicovol gedrag is dat meer mensen in de problemen komen bij tegenslagen.

Beweging in bedrijvigheid

De economie is aan verandering onderhevig. De motor van onze economie wordt steeds meer gevoed door kennis en informatie. Dit heeft tot gevolg dat bedrijven zich meer specialiseren en er netwerken ontstaan op verschillende schaalniveaus. Clustervorming is hierbij een landelijke trend, waarbij steden of regio's zich specialiseren. Bedrijven in zo'n regio zoeken elkaar op en, delen kennis en faciliteiten. Vanuit deze clusters ontstaan geregeld nieuwe innovaties. De Brainportregio is hier een voorbeeld van. Veel bedrijven groeien, worden grootschaliger en automatiseren. Dit leidt tot een disbalans op de arbeidsmarkt. Enerzijds zien we schaalvergroting bij de grotere bedrijven. Tegelijkertijd speelt functiemenging en schaalverkleining bij de lokale bedrijven een rol. Ook hier komt specialisatie om de hoek kijken: sommige bedrijven gaan delen van hun productie uitbesteden, hebben minder voorraad en handelen direct.

Veranderende winkelbehoeften

Dit is geen nieuwe trend, maar één die we de laatste jaren al zagen. Mensen bestellen steeds vaker hun producten via internet, waardoor de detailhandel onder druk staat. Boodschappen worden zelfs binnen 30 minuten geleverd. Dit betekent dat het straatbeeld in winkelgebieden verandert en dat fysieke stad- en dorpscentra andere accenten krijgen. Veel winkelcentra worstelen momenteel met leegstand, vooral in middelgrote dorpen/steden met een zogenaamd 'boodschappen-plus'-centrum. Winkelen wordt meer een uitje, gecombineerd met andere activiteiten. Winkels spelen daarop in door functies te combinerenen: een koffiebar in een boekenwinkel. Ook de identiteit van een centrum wordt hierdoor steeds belangrijker gevonden en er wordt dan ook positiever tegen erfgoed en karakteristieke panden aangekeken.

Agrarische bedrijvigheid onder druk

Wanneer we kijken naar de agrarische sector mag worden verwacht dat het aantal agrarische bedrijven afneemt. Dichterbij woongebieden worden de beperkingen voor agrarische bedrijvigheid groter als gevolg van veranderende regelgeving. We zien agrarische bedrijven daarom innoveren en verbreden met andere functies, vaak gericht op inwoners van de omliggende dorpen en steden (recreatie, verkoop van eigen productie, zorgboerderij, kinderdagverblijven etc.). Dit zorgt ervoor dat bijvoorbeeld de recreatiesector groeit. Nederlanders trekken steeds vaker eropuit in eigen land, deels doordat er een toename is in korte vakanties. Ook de kleine uitstapjes dicht bij huis hebben steeds meer aandacht gekregen. Beleving, sport en bewegen spelen daarbij een grote rol.

De toekomst van werk

We gaan anders kijken naar werk, werknemerschap en werkgeverschap. Een ontwikkeling is dat de arbeidsmarkt krapper is geworden, waardoor het voor werkgevers lastiger is geworden om vacatures in te vullen. Daarnaast zien we ook dat de combinatie van gezinsleven en carrières leidt tot druk en vraagt om meer mogelijkheden en keuzes. De generaties van nu staan anders in het leven en willen meer in deeltijd werken. Waar generaties voorheen de drie fases scholing, werk en pensioen doorliepen, wordt werken en jezelf ontwikkelen gaandeweg meer een continu proces zijn dat tot hoge leeftijd doorloopt.

Veranderende mobiliteit

Er is een toenemende verkeersdruk, die naar verwachting de komende decennia blijft toenemen in Zuidoost-Brabant. Er is wel een beweging gaande ten aanzien van de wijzen waarop we ons verplaatsen. Het is nog onduidelijk op welke manier een groei van het flexibel werken en thuiswerken gaat leiden tot een andere mobiliteitsbehoefte. De verwachting is dat mobiliteit verandert van een infrastructureel vraagstuk naar een gedragsvraagstuk.

De fiets rukt op

Door de komst van de elektrische fiets zien we het fietsgebruik groeien. Dit komt door meer comfort en een groter bereik, maar ook doordat mensen naar alternatieven zoeken vanwege verkeerscongestie en met het oog op duurzaam vervoer. Dit zorgt ervoor dat de fietspaden op momenten drukbezet raken en dat we ongelijke snelheden waarnemen. Doordat

daarnaast de speedbike aan terrein wint binnen het woon-werkverkeer en deze op veel plekken verplicht zijn om op de rijbaan te fietsen, ontstaan ook daar grotere snelheidsverschillen.

Meer en meer elektrische auto's

We bewegen weg van auto's en vrachtwagens die op fossiele brandstoffen rijden, in de toekomst waarschijnlijk ook onder invloed van regelgeving. Hoewel er ook wordt gesleuteld aan waterstofauto's, beweegt de massa vooralsnog het meest richting het elektrisch rijden. Subsidiering speelt hierbij een grote rol. Het aantal elektrische auto's in het straatbeeld neemt zienderogen toe. De behoefte aan laadpalen groeit daardoor ook.

Openbaar vervoer

Richting 2030 en 2040 wordt een autonome groei in het openbaar vervoer voorzien van 30% tot 40%. Het OV-netwerk op het spoor en voor bus, tram en metro loopt door de groei van het personen- en goederenvervoer op een aantal plaatsen tegen capaciteits- en kwaliteitsgrenzen aan. Dat ervaren reizigers met name in de spits. Op landelijke schaal wordt eraan gewerkt dat het openbaar vervoer een deel van de mobiliteitsgroei kan opvangen en in stedelijk gebied samen met de fiets het belangrijkste vervoersmiddel is.

Mobiele stedeling 2.0

Er zijn verschillende ontwikkelingen te zien in stedelijk gebied. Zo is er de herwaardering van lopen. Er is een trend zichtbaar dat we minder woon-werkkilometers gaan maken en daarbij vaker lopen, vooral in stedelijke omgevingen. Daarnaast is er een groeiende behoefte naar mobiliteit op maat. Het digitaliseren van onze omgeving leidt ertoe dat we gewend raken aan een gevarieerder en meer gepersonaliseerd aanbod: maatwerk is de norm geworden. Dat werkt door in de mobiliteitsbehoefte. In het verlengde hiervan zien we ook dat deelvervoer en mobility as a service groeiende zijn in stedelijk gebied. Het markeert een trend richting gebruik in plaats van bezit, wat past in het patroon dat we steeds vaker abonnementen hebben zoals ook voor maaltijdboxen en streamingsdiensten. Alles bij elkaar is de verwachting dat we meer multimodaal en slimmer gaan reizen.

Klimaat als leidend perspectief

Dat het klimaat een topic is, valt niet meer te ontkennen. De aarde warmt op door menselijk gedrag. Dit leidt tot klimaatverandering met ingrijpende effecten, zoals veranderende weerpatronen, hittegolven, korte hevige regenval met pieken en overstromingen, natuurbranden, droogte, watertekorten, een teruggang in biodiversiteit, etc. Dit heeft gevolgen voor de natuur en voor de gehele samenleving op het gebied van gezondheid, veiligheid, het samenleven en de economie. De fysieke leefomgeving verandert dan ook. Het beperken van de klimaatverandering is de komende decennia een leidende factor in het maatschappelijke, politieke en economisch veld. Het gebruik van hernieuwbare energiebronnen neemt toe, evenals de uitbreiding van elektrische voertuigen en duurzaam openbaar vervoer. Tegen 2035 zullen in de Europese Unie geen auto's met verbrandingsmotor meer verkocht mogen worden. De verwachting is dat er middelen worden vrijgemaakt voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie van groenere technologieën en industrieën. Dit zal uiteindelijk leiden tot een nieuwe groen economisch model.

Veranderend denken over omgaan met water

De gevolgen van de Klimaatverandering zijn zichtbaar in de vorm van overstroming, bijvoorbeeld in Zuid-Limburg door een enorme hoeveelheid rivierwater na kortstondige hevige regen stroomopwaarts. Incidenten als deze zorgen voor een omslag in het denken en het versnelt bij velen de bewustwording. Dit heeft ook gevolgen voor het denken over bouwen onder zeeniveau. We zien dat water en bodem sturend zijn geworden bij de ruimtelijke inrichting. Een bijkomend effect is dat verzekeraars de risico's van huizenbezitters en ondernemers niet meer altijd dekken. De klimaatverandering is dusdanig dat de kans op hevige weerschommelingen toeneemt en het risico te groot wordt. De verandering leidt ook tot innovatie. Zo is de verwachting dat waterbestendige woonvormen op zullen komen (drijvend of op palen).

Klimaatrumoer en greenwashing

De discussie omtrent het klimaat is alom aanwezig. Het besef dat er problemen zijn is wijdverspreid, maar er zijn variërende ambities voor het zoeken naar oplossingen en stevige (polariserende) verschillen van inzicht over oplossingsrichtingen. Er heerst dan ook een toenemende onrust als het gaat om klimaatverandering. Er leven gevoelens van ongerustheid en onmacht ten aanzien van de klimaatproblemen, maar er is ook scepsis en tegenstand. Een meespelende factor is dat men bang is dat het leven duurder wordt door prijsverhogingen van gas, fossiele brandstoffen, etc. Gevolg daarvan is dat er een groeiende ongelijkheid optreedt door energiearmoede. Ondanks de hevige aandacht voor klimaat is echte gedragsverandering nog weinig zichtbaar. Er worden wel economische kansen gezien in 'green washing' door duurzame

producten aan te bieden en het verkleinen van de ecologische voetafdruk als bedrijf. Zo ontstaan er ook nieuwe markten en nieuwe bedrijvigheid, bijvoorbeeld in het kader van de circulaire economie.

Rechten voor de natuur

Nederland is een klein land, maar kenmerkt zich ook door veelzijdige natuur. Er gaan dan ook steeds meer stemmen op die natuur eigen rechten willen geven. Meer en meer belangenorganisaties richten zich op versterking en onaantastbaarheid van de natuur. Daarmee is natuur een van de ruimtevragers en is er steeds meer aandacht voor de wederzijdse afhankelijkheid van de mens en de natuur. We bewegen weg van het antropocentrisme, een gedachtegoed waarbij de mens centraal staat. Door de veranderende denkwijze ontstaan er nieuwe governancemodellen, die zich richten op het behoud van natuurlijke ecosystemen en de waarborging daarvan voor de toekomstige generaties. In de praktijk is het respecteren van de natuur echter soms nog ver te zoeken. Ook natuur leidt overigens – net als klimaat – steeds vaker tot polarisatie.

Groei van technologie

De groei van technologie die decennia geleden is ingezet, is nog lang niet ten einde. Sterker nog, de ontwikkelingen lijken elkaar steeds sneller op te volgen en de beelden zijn dat we in een vierde industriële revolutie leven. Netwerken, platformen, apparaten, systemen en mensen raken meer en meer met elkaar verbonden. We zien groeiende mogelijkheden door verdere automatisering, robotisering en hyperconnectiviteit. Door de doorwerking van technologie veranderen onze leefpatronen. Zo veranderen sociale structuren, werken we flexibeler in tijd en plaats, verandert ons koopgedrag en wordt ons vrijetijdsgedrag intensiever en gevarieerder.

De groei van technologie brengt ons veel goeds. Denk aan ontwikkeling van biotechnologie, technologie die de circulaire economie bevordert of die ons helpt om de energietransitie beter vorm te geven. Tegelijkertijd zien we ook onzekerheid omtrent grondstoffen als gevolg van schaarste, geopolitieke spanningen en milieudruk. De vraag die wordt gesteld is of de consument zich met de tijd richt op het maximaliseren van gemak of dat zich maatschappelijke criteria ontwikkelen waarnaar wordt gehandeld.

Werken verandert

Een belangrijke exponent van de groei van technologie is dat we anders gaan werken en leren. In de eerste plaats verwachten we dat de aard van werk sterk wijzigt door robotisering, artificiële intelligentie en biotechnologie. Die veranderingen gaan een groot beroep doen op het aanpassingsvermogen van mensen en bedrijven, doordat het werk er binnen veel beroepsgroepen er anders uit komt te zien. Bijvoorbeeld omdat een vijfde tot een derde van de banen geheel of gedeeltelijk wordt geautomatiseerd. Ook zullen er sectoren krimpen of juist groeien. Zo zal de energietransitie tot veel nieuw werk leiden en is ook de ICT-sector nog steeds groeiende. In administratieve en logistieke functies neemt het werk juist af. Parallel aan deze ontwikkelingen is ook een groeiende hang naar betekenisvol en ambachtelijk werk te ontwaren en verwachten we meer vraag naar technisch geschoold personeel. De verdere toekomst van werk is echter nog zeer ongewis, waarbij er nieuw werk en gaten zullen ontstaan. Door al deze ontwikkelingen zal door de tijd heen de onderwijsbehoefte anders worden. Ook zal het op het vlak van inclusief leven de uitdaging zijn om laaggeletterden en mensen met beperkte digivaardigheden deelgenoot te laten zijn in de samenleving.

Herwaarderen van doeners

Er is een groeiende waardering voor vakmanschap. We zien wel een paradox: de middengroep is essentieel om Nederland draaiend te houden, maar tegelijkertijd staat deze groep onder druk en is de waardering voor hen beperkt. Over de tijd heen zien we een tekort aan praktisch opgeleiden binnen de installatiebranche, de bouw, de zorg en het onderwijs en dit neemt toe. Er wordt in die zin op het risico gewezen dat we ‘overqualified but underskilled’ dreigen te worden. De afhankelijkheid van arbeidsmigranten groeit en de concurrentie tussen landen en regio’s voor het aantrekken van personeel toeneemt. Naar de verdere toekomst moet echter nog blijken dat de vraag naar praktisch vakmanschap blijvend is, in verband met de groeiende robotisering en artificiële intelligentie.

Design by nature

Bij het ontwerpen van producten en in de woningbouw wordt steeds meer het ontwerpprincipe ‘design by nature’ toegepast. Natuurlijke processen staan hierbij aan de basis. De verwachting is dat deze principes steeds breder worden toegepast, bijvoorbeeld onder de noemer circulair design. Aan de basis van deze ontwikkeling staat de grondstoffenschaarste en de opkomst van de circulaire economie, waarin het terugdringen van het materiaalverbruik en de

milieu-impact belangrijke aspecten zijn. We verwachten een toenemend ondernemerschap in deze sector en een groei van de toepassing in infrastructurele objecten, zoals bruggen, bankjes, paaltjes, etc.

De verbeterde mens

Er wordt technologisch steeds meer mogelijk ten aanzien van de fysieke samensmelting van mens en machine. De ontwikkelingen gaan snel, vooral in de medische wereld (denk aan bionische onderdelen). In de biotechnologie wordt gesleuteld aan DNA voor het verbeteren van eigenschappen en het voorkomen van ziekten. Dat laatste is te koppelen aan de wens om langer vitaal te leven. Tegelijkertijd spelen er ook de nodige ethische vraagstukken bij op, is er debat en leidt het tot wetgevingsvraagstukken. Eén van de aspecten die naar voren komt is de vrees voor toenemende ongelijkheid en het ontstaan (of versterken) van een oneerlijk speelveld.

Digitalisering

Digitale technologieën zijn in toenemende mate onmisbaar voor het functioneren van de samenleving, het bedrijfsleven en de overheid. Ze dringen door in de haarvaten van ons leven en onze economie. Van luxegoederen verworden ze steeds meer tot basiselementen. We doen meer en meer online, zoals leren, werken, ontmoeten en spelen. Dit heeft grote veranderingen ten gevolge voor de retail, het bedrijfsleven, de zorg, het onderwijs, de arbeidsmarkt en de overheid. Routinematig werken wordt overbodig en er is een groeiende behoefte aan technisch goed onderlegd personeel. Het zorgt daarmee ook voor nieuwe banen. Het is te verwachten dat de macht van grote techbedrijven verder toeneemt door eigenaarschap van data. Een ander effect van digitalisering en dataficering is dat de energievraag erdoor toeneemt. Dit verzwaard het duurzaamheidsvraagstuk.

Artificiële intelligentie biedt steeds meer mogelijkheden en naar de toekomst toe zal dit steeds vaker zelfstandig opereren. De verwachting is dat dit ook steeds beter wordt afgestemd op de vigerende normen en waarden. Het leidt wel tot nieuwe vraagstukken, zoals verlies van controle, verlies van banen, misbruik van data, toename van cybercrime en gebruik voor oorlogsvoering. Wel is te zien dat Nederland en de Europese achterop raken bij ontwikkelingen op het vlak van artificiële intelligentie; andere landen en continenten investeren hier sterker in.

On demand

De economie verandert meer en meer in een online en ‘on demand’-economie. Dit is versneld als gevolg van de Coronacrisis. We zien een grote groei van het online winkelen en de opkomst van ultrasnelle bezorgdiensten, ook voor verse boodschappen. Tegelijk groeit de winkelleegstand gestaag. Naar de toekomst zullen fysieke winkelgebieden grote verandering ondergaan: ze verdwijnen of krijgen een ander karakter waarin beleving en ontmoeting meer centraal staan. Ook zal worden ingespeeld op lokalisering, korte ketens en het herwaarderen van ‘offline’. Het ‘on demand’-denken zorgt ook voor een veranderende verwachting van inwoners over 24/7 service door overheden. De overheid kan als democratische institutie niet zo snel meebewegen als bedrijven dat kunnen, wat impact heeft op het vertrouwen in en de waardering voor de overheid.

De slimme stad

De digitale mogelijkheden blijven groeien over de jaren heen, onder andere door sneller internet. Er komt meer en meer data beschikbaar en deze zal onderling meer worden verbonden, verweven en geïntegreerd door middel van algoritmes en artificiële intelligentie. Die biedt grotere mogelijkheden voor inzicht in zaken. Ook wordt verwacht dat diensten meer gepersonaliseerd worden en die onderling meer worden afgestemd. Voor dienstverleners wordt het makkelijker om producten via een digitaal ecosysteem aan te bieden en samen te werken met andere dienstverleners. Zoals gezegd valt een groei van het aantal banen en bedrijven in deze richting te verwachten. Ook liggen er mogelijkheden voor maatschappelijke opgaven.

Smart living

Door gebruik te maken van technisch ondersteunende voorzieningen in huis, kan voor ouderen en hulpbehoevenden de mogelijkheid worden gecreëerd om langer zelfstandig en veilig te kunnen wonen. Met behulp van sensoren, omgevingsbesturing en hierop aangesloten mechanica kunnen mobiliteits- en levensstijlbeperkingen worden beperkt en kan snel worden ingegrepen bij onveilige situaties. Zorgprofessionals en mantelzorgers kunnen via technologie ook op afstand contact houden en een persoon begeleiden.

Digitale soevereiniteit

Met de toename van data groeit ook de zorg van mensen om de veiligheid van hun data. Het digitaal bewustzijn neemt toe, waarbij we spanning zien tussen gemak en privacy. Omwille hiervan wordt de roep om datasoevereiniteit luider. Ook steeds meer (overheids)diensten zijn digitaal bereikbaar en meer partijen krijgen toegang tot persoonlijke gegevens van mensen. De uitwisseling van persoonlijk dataverkeer neemt toe, waardoor het borgen van veiligheid en privacy belangrijker wordt. Ook is de verwachting dat mensen een bewustere keuze maken in het gebruik van apps. Er lijkt binnen de digitale veiligheid evenwel een risico op tweedeling te zijn: mensen die niet kunnen betalen met geld zijn aangewezen op betalen met data. Er wordt nadrukkelijker naar overheden gekeken voor het beschermen tegen misbruik en corruptie en het aanjagen van digitale soevereiniteit, bijvoorbeeld door inzet van technologische mogelijkheden te reguleren (denk aan de inzet van gezichtsherkenning). Er leeft een wens om de afhankelijkheid van grote techbedrijven en hun platformen te verminderen. Ook is er een toenemende angst voor surveillancetechnieken.

Out of office

Werk wordt flexibeler, wat we terugzien in meer thuiswerken en keuzes in momenten van werken. Het digitale werken heeft als gevolg dat het traditionele kantoorwerk plaatsmaakt voor thuiswerken en hybride werkvormen, waarbij deels thuis, deels op kantoor en deels onderweg wordt gewerkt. Dit vraagt nieuwe manieren van werken en ontmoeten. Werkzaamheden worden meer plaatsonafhankelijk, waardoor er meer inzet is van mensen op afstand. Door steeds betere vertaalsoftware spelen er gaandeweg ook minder taalbarrières. Dit maakt dat mensen meer eigen regie hebben in het bepalen hoe en waar ze hun dag doorbrengen. Iets dat ook te zien is door de toename van het aantal digital nomads: mensen die werk en reizen combineren. Daarnaast is er een ontwikkeling dat mensen minder uren per week willen werken met het oog op de balans tussen privé en werk en voor zelfontplooiing. Dit lijkt ingegeven door veelal een hoge werkdruk en toename van het aantal burnouts, in relatie tot een groeiend bewustzijn over de manier waarop we werken.

Parallelle werelden

Naast de fysieke wereld is er ondertussen een levendige virtuele wereld. Beide werelden lopen meer en meer in elkaar over, waardoor een mixwereld ontstaat van online- en offline-initiatieven. Er zijn verwachtingen over de komst van een ‘metaverse’. Dat zou een open netwerk van verschillende virtuele omgevingen zijn, met daarin virtuele vergaderruimtes en nieuwe, meer geavanceerde vormen van sociale media. In deze omgeving beweeg je met een avatar. Voor verschillende mensen zal zo’n virtuele wereld mogelijk meer hun thuis worden dan de fysieke wereld.

Democratie in beweging

In veel landen staat de representatieve democratie onder druk of is er op z’n minst een discussie over de kwaliteit ervan. In Nederland zien we een afnemend vertrouwen in de landelijke politiek door fouten en het uitblijven van de gewenste voortgang ten aanzien van grote maatschappelijke vraagstukken. Er zijn klachten over onzichtbaarheid van de overheid, niet zien van de burger, ongelijke behandeling en incompetentie van bestuur en ambtenaren. Daarbij komt dat er een groeiend gevoel is van niet vertegenwoordigd zijn en niet gehoord worden. Bij de mensen met de minste hulpbronnen is groeiende argwaan ten opzichte van de overheid te zien. Zij voelen behoefte om in opstand te komen, bijvoorbeeld door actie te voeren, niet meer te stemmen of richting populistische partijen te trekken. Het politieke debat vindt ondertussen vaker online plaats. De technologisering en digitalisering zorgt voor meer online beïnvloeding, wat geregeld leidt tot het uitvergroten tegenstellingen (polarisatie), online uiten van bedreigingen en oproepen tot actie.

In opstand

Er is meer onvrede en dit wordt meer zichtbaar. Er is een grote groep mensen die zich afzet tegen een veronderstelde (politieke) elite. Mensen kiezen vaker voor demonstratie in plaats van voor representatie. Het aantal protesten neemt toe, door mensen met een gevarieerde achtergrond en over een grote diversiteit aan onderwerpen. Inwoners informeren zich online ook meer en stellen zich mondiger op. Daarbij zien we het aantal mensen dat berichtgeving van overheden niet vertrouwd groter worden.

Wat is waarheid

We leven steeds meer in een mediacultuur zonder informatiehiërarchie. Er wordt in dat verband ook wel gesproken over een ‘post-truth’-tijdperk (de waarheid voorbij). De waarheid lijkt moeilijker te herkennen. We weten minder wat we moeten geloven, onder andere door veel online berichtgeving, vaak met onduidelijke herkomst. Mensen zetten vaker hun waarheid tegenover die van de ander. Ook staat het vertrouwen in de wetenschap onder druk; voor ieder standpunt is wel een onderbouwing te vinden en online zijn er steeds meer experts zonder dat duidelijk waarop de expertise berust. De mogelijkheden voor digitale beïnvloeding nemen toe, zowel door gebruik van platforms als door toepassing van

technologieën zoals beeldmanipulatie en voice cloning. (Nep-)nieuws wordt bovendien snel gedeeld. Tegelijkertijd bepalen de algoritmen binnen zoekmachines in toenemende mate de uitkomst van een zoekopdracht, waardoor mensen ongemerkt een bepaalde richting op worden gestuurd die hun veronderstellingen bevestigd.

Vertrouwen in de overheid

Hoeveel vertrouwen mensen hebben in de overheid stijgt en daalt over tijd. Maar op de lange termijn is geen duidelijk stijgende of dalende trend te zien in Nederland. De fluctuaties volgen de grote ontwikkelingen, zoals een economische crisis of virusuitbraak. Na afloop keert het vertrouwen weer terug naar het oorspronkelijke niveau. Nederlanders zijn vrij kritisch over het functioneren van de Nederlandse politiek en overheid. Ze hebben over het algemeen meer vertrouwen in de lokale overheid, dan in de nationale en internationale politieke instituties. Het verschilt zowel per persoon als per onderwerp hoe tevreden men is. Zo zijn mensen vandaag de dag het minst tevreden met het woonaanbod, jeugdzorg en immigratiebeleid en het meest tevreden met de veiligheid en sociale zekerheid. Maar niet alle beleidsterreinen hebben evenveel invloed op het politiek vertrouwen: het vertrouwen in de overheid hangt vooral samen met de mate van tevredenheid over de economische situatie en het functioneren van de verzorgingsstaat. Daarbij vinden mensen het vooral belangrijk dat de overheid haar beloftes nakomt, open en eerlijk is tijdens het maken van beleid en iedereen gelijk behandelt. Binnen de overheid is als antwoord hierop een tendens richting vereenvoudiging van systemen te zien.

Globalisering

Er is een voortschrijdende internationalisering. Door de invloed van technologie en toegenomen vervoersmogelijkheden raken nationale economieën raken meer met elkaar verweven. Nederland profiteert als handelsland van globalisering, wat te zien is in een stijging van de export. De baten lijken echter niet evenwichtig te worden verdeeld. Tegelijkertijd is er wel een toenemende vraag naar lokaal geproduceerde producten. Een andere ontwikkeling is dat geopolitieke verhoudingen verschuiven, denkend bijvoorbeeld aan de opkomst van China, de effecten van de Brexit en de positie van Rusland. In de internationale verhoudingen is het machtsdenken terug, wat angst met zich meebrengt. Europa is zich aan het heruitvinden met als inzet dat typisch Europese democratische waarden worden beschermd en versterkt.

Prijsstijgingen

Door hogere transportkosten, duurdere grondstoffen en Europese belastingwetgeving worden producten die van ver komen duurder. De prijsstijgingen hebben effecten op koopgedrag, maar ook bijvoorbeeld op woningbouw. Er is een opmars bezig van re-shoring. Ondernemers denken erover na om productie terug naar Europa te halen om minder afhankelijk te zijn van internationale machtsspellen. Ook is er een beweging naar local-to-local, gericht op het verkorten van productie- en distributieketens. Dit is ingegeven door de behoefte van klanten aan een duidelijke herkomst, zicht op arbeidsomstandigheden en duurzame productie.

Online onveiligheid

Er wordt een verdere toename verwacht van digitale risico's en digitale dreiging. Denk hierbij aan cybercrimes, zoals identiteitsfraude, koop- en verkoopfraude en hacken. Hoewel het maatschappelijk leven zich verplaatst naar online, is de beveiliging ervan niet altijd sluitend. Er ligt een continue uitdaging om beveiligingsoplossingen snel te laten volgen op de steeds ontwikkelende criminele werkwijzen. Er wordt een groeiende kloof gezien tussen digitaal weerbaren en niet weerbaren.

Veranderende wetgeving

De Geldrop-Mierlose samenleving zal de komende jaren ook effecten kunnen ondervinden van veranderende wetgeving. Hieronder zijn de belangrijkste aanpassingen in wet- en regelgeving in beeld gebracht[1].

Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen: geven van een structurele wettelijke taak aan gemeenten bij de opvang van asielzoekers, om te zorgen dat het COA niet afhankelijk is van vrijwillige medewerking van gemeenten. Hiermee wordt aangestuurd op meer lokale opvang van asielzoekers.

Wet NLQF: verkrijgen van een wettelijke grondslag voor een Nederlands kwalificatieraamwerk gericht op bevordering van de mobiliteit van werknemers, werkzoekenden en studenten en van een leven lang ontwikkelen. Ook wordt het

[1] Het gaat hier om aanpassingen die impact hebben op de samenleving, dus niet zozeer om aanpassingen die impact hebben op de gemeentelijke organisatie.

internationaal vergelijken van kwalificaties beoogd, door het aan te laten sluiten op het Europese kwalificatieraamwerk. Diploma's en certificaten gaan gekoppeld worden aan het passend niveau binnen het raamwerk. Daarnaast is de bedoeling om kwalificaties te definiëren voor leeruitkomsten van non-formeel en informeel leren.

Wet op de huurtoeslag: vereenvoudiging van de huurtoeslag, zodat mensen beter begrijpen waar ze aan toe zijn, minder gegevens hoeven aan te leveren en de uitvoering simpeler wordt. De insteek is:

- Afschaffing van de maximum huurgrenzen
- Afschaffing van het subsidiëren van servicekosten (kale huur wordt bepalend)
- Verlagen van de leeftijdsgrens voor volledige huurtoeslag van 23 jaar naar 21 jaar

Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (WAMS): doel is om de verschillende betrokken partijen vanuit verschillende domeinen beter in staat te stellen om mensen integraal te ondersteunen indachtig het adagium 'één gezin, één plan, één regisseur', gericht op het behouden en vergroten van hun zelfredzaamheid en participatie. De invoering van deze wetgeving zal nog op zich laten wachten, aangezien deze wet controversieel is verklaard bij het demissionair worden van het kabinet Rutte IV.

Hervormingsagenda Jeugd: er zijn veel knelpunten in de jeugdzorg, waaronder een toenemende vraag, flinke stijging van de kosten, groeiende wachtlijsten en een doorgeschoten marktwerking. Tegelijkertijd is er voor de meest kwetsbare kinderen onvoldoende passende zorg. De hervormingsagenda heeft als doel om deze knelpunten structureel aan te pakken en jeugdzorg voor de toekomst financieel houdbaar te maken. Hiervoor zijn onder andere aanpassingen in wetgeving nodig, een sterkere verbinding tussen jeugdhulp, onderwijs, zorg en het sociaal domein en samenwerking op regionaal en nationaal verband.

Participatiewet in balans: er komt een herziening van de Participatiewet aan, omdat deze in de praktijk niet werkt zoals beoogd. Door de wetswijziging komt de menselijke maat en vertrouwen meer centraal te staan. Gemeenten krijgen meer ruimte om te doen wat nodig is om inwoners met een bijstandsuitkering goed te ondersteunen en te helpen naar werk of (als dat nog niet haalbaar is) een andere vorm van participatie.

Bestuurlijke ontwikkelingen

De toename van het aantal gemeentelijke taken heeft geleid tot een centrale positie van gemeenten in het leven van inwoners. Tegelijkertijd zorgt die toename ervoor dat gemeenten het minder goed alleen af kunnen. Veel opgaven moeten regionaal of samen met andere overheden worden opgepakt. Het bestuurlijk bouwwerk van Nederland is nog ingericht op de situatie van een eeuw geleden, waarin de overheid een andere rol en positie had dan nu en waarin verantwoordelijkheden van verschillende overheidslagen anders waren gedefinieerd (Gemeenten 2024, VNG, 2019).

Gelijkwaardigheid overheden

Door de decentralisaties is de wederzijdse afhankelijkheid van overheden groter geworden. Tegelijkertijd zijn maatschappelijke ontwikkelingen in toenemende mate onvoorspelbaar en de meeste grote maatschappelijke opgaven kunnen niet door één overheidslaag worden opgevangen. Het openbaar bestuur zoekt daarom naar mogelijkheden om het adaptief vermogen te versterken. Er wordt bewogen naar een 'multilevel-' of netwerksamenwerking die productiever is dan een hiërarchische verhouding.

Meerschaligheid

Gemeenten werken meer en meer samen in verschillende functionele bestuurlijke regio's. Soms ook met verder weg gelegen gemeenten als er sprake is van gelijksoortige opgaven. Ook is de rol van de lokale overheid in de tussenruimte tussen rijksoverheid, maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners groter geworden. Er is op basis daarvan een roep om opgaven meer op te pakken in netwerken en hier passende sturingsprincipes bij te hanteren.

Differentiatie en maatwerk

De decentralisatie van taken is deels ingegeven vanuit de wens om beleid beter te kunnen afstemmen op de wensen van inwoners. Dit kan leiden tot een grotere betrokkenheid van inwoners bij het bestuur en tot meer innovatie. Op de schaal van de gemeente is er een zekere mate van experimenteerruimte waar vervolgens op grotere schaal profijt van kan worden getrokken. In veel gemeenten is te zien dat taken niet altijd op gemeentelijke schaal zijn op te pakken, waardoor vaker voor schaalvergroting wordt gekozen door samenwerking tussen gemeenten. In het verlengde hiervan vindt onderzoek plaats

naar het principe van taakdifferentiatie. Hierbij voeren centrumgemeenten beleidsarme of hooggespecialiseerde taken uit in omliggende gemeenten. Een belangrijk aspect in het onderzoek is de bestuurlijke verantwoordelijkheid.

Meer een netwerkpartner

De overheid zoekt vaker de netwerksamenwerking met partijen op: van government naar governance. Daarbij is het zoeken naar en schakelen tussen rollen. In veel gevallen wordt toch naar de overheid gekeken voor regie (bijvoorbeeld bij ruimtelijke opgaven) en op momenten is het aan de gemeente om als bevoegd gezag op te treden.